

Sigorta Acentelerinin BSMV Karşısındaki Durumu

Burak Ali Han TEÇİM
Vergi Denetmen Yardımcısı

1. SİGORTA SEKTÖRÜ

2003 yılında, Türk sigorta sektöründe 59'u sigorta ve emeklilik, 3'ü reasürans şirketi olmak üzere 62 şirket faaliyet göstermiştir. Emeklilik alanında faaliyet gösteren 11 şirketin 10'u hayat sigortası şirketinden emeklilik şirketine dönüşen şirketlerdir; 1 şirket ise salt emeklilik şirketi olup hayat branşında faaliyet göstermemektedir. 7397 sayılı Yasa çerçevesinde faaliyetlerine son verilen ya da çeşitli nedenlerle faaliyetleri durdurulan şirketler ile kendi kendini tasfiye ederek sektörden çekilme kararı alan şirketlerde bu sayıya dahil edilmiş bulunmaktadır.

Aşağıdaki tabloda, Türkiye'de faaliyet gösteren ve rapora dahil edilen sigorta şirketlerinin 2003 yılında faaliyette bulundukları branşlar gösterilmiştir.

Tablo 1: Türkiye'de faaliyet gösteren sigorta şirketleri

Şirket Sayısı	Sigorta Branşları								
	Yangın	Nakliyat	Kaza	Makine Montaj	Ziraat	Kredi	Sağlık	Hayat	Bireysel Emeklilik
59	33	33	44	33	17	8	44	30	11

Türkiye'de faaliyette bulunan sigorta şirketlerinin 2002 ve 2003 yıllarında üretmiş oldukları yurt içi direkt primler karşılaştırmalı olarak aşağıda gösterilmiştir.

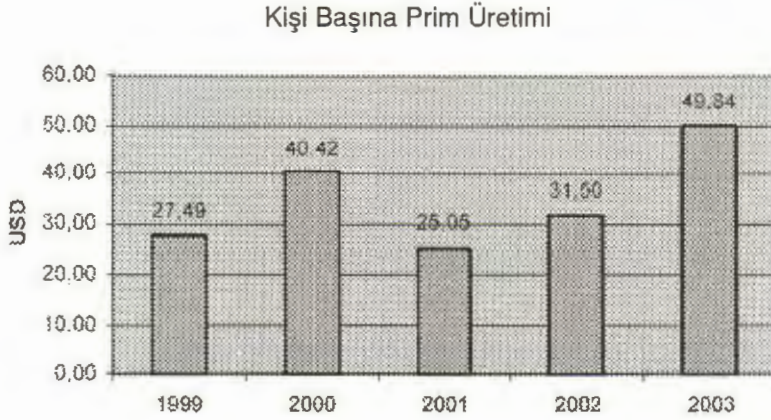
Tablo 2: Yurt içi direkt prim üretimi (Milyar TL)

Sigorta Branşları	Yurt İçi Direkt Primler				Artış (%)
	2002		2003		
	Miktar	Oran (%)	Miktar	Oran (%)	
Yangın	650.026	17,9	820.635	16,51	26,25
Nakliyat	158.690	4,37	193.908	3,90	22,19
Kaza	1.547.975	42,63	2.190.804	44,07	41,53
Makine-Montaj	182.262	5,02	206.553	4,16	13,33
Ziraat	15.292	0,42	20.301	0,41	32,76
Sağlık	408.755	11,26	512.077	10,30	25,28
Hayat	668.350	18,41	1.026.876	20,66	53,64
Toplam	3.631.350	100,00	4.971.154	100,00	36,90

Tablo 2'de görüldüğü üzere, 2003 yılında yurt içi direkt prim üretimi önceki yıla göre %36,90 oranında artmıştır. DIE Tüketici Fiyatları Endeksindeki %18,4 oranındaki artış dikkate alındığında, prim üretimindeki artışın enflasyonun üstünde gerçekleştiği görülmektedir.

Bunun yanında, 2003 yılındaki artış oranı 2002 yılı artış oranının (%45,03) altındadır. En yüksek prim artışı % 53,64 ile hayat ve % 41,53 ile kaza branşlarında; en düşük artış ise % 13,33 ile makine-montaj branşında meydana gelmiştir.

Grafik 1: Kişi başına düşen prim üretimi

Branşların son beş yıla ilişkin yurt içi direkt prim üretimi içindeki payları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 3: Branşların yıllar itibariyle prim üretimi içindeki payları

Sigorta Branşları	1999	2000	2001	2002	2003
Yangın	16,06	14,41	17,59	17,90	16,51
Nakliyat	4,48	3,96	4,29	4,37	3,90
Kaza	46,17	48,46	43,77	42,63	44,07
Makine-Montaj	3,88	3,78	4,82	5,02	4,16
Ziraat	0,40	0,36	0,34	0,42	0,41
Sağlık	11,05	10,64	10,85	11,26	10,30
Hayat	17,96	18,38	18,35	18,41	20,66
Toplam	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

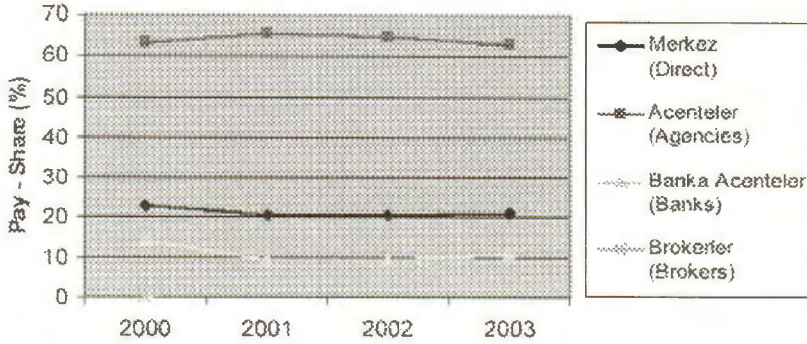
*Kredi Sigortaları kaza branşı içinde gösterilmiştir.

Tablo 3'de görüldüğü üzere kaza branşının toplam içindeki payı % 44,07'ye yükselmiştir. Hayat ve kaza branşları haricinde diğer tüm branşların toplam içindeki paylarında düşüş meydana gelmiştir; lakin portföy toplamı

içerisinde branşların ağırlıklarında önemli değişiklikler olmamıştır. Hayat branşının portföy içerisindeki payında yükseliş süreklilik arz etmektedir.

Grafik 2: Prim üretimi içindeki sigorta aracılarının payları

Prim Üretiminde Sigorta Aracılarının Payları

Sigorta şirketleri, müşterilerine hizmetlerini ya direk olarak kendileri vermekte ya da acenteler, bankalar ve brokerler gibi aracı dağıtım kanallarından faydalanmaktadır. 2 Nolu Grafikte de görüldüğü üzere, sigorta acenteleri, aracı dağıtım kanalları içinde hem sayı hem de prim üretim oranı en yüksek olan grup olması nedeniyle sigorta sektöründe büyük bir öneme sahiptir.

Sigorta sektörünün 2003 yılında vergi hasılatına katkısı 393.281 Milyar TL olmuştur. Söz konusu tutarın vergi türlerine göre dağılımı Tablo 4'de verilmiştir.

Tablo 4: 2003 yılında tahakkuk eden vergi miktarları (Milyar TL)

Vergi	Hayat Dışı Branşlar	Hayat Branşı	Reasürans Şirketleri	Genel Toplam
Kurumlar Vergisi	72.418	68.314	13.038	153.770
BSMV	67.052	5.404	1.161	73.618
Yangın Sigorta Vergisi	6.562	-	-	6.562
Trafik Hizmetleri Geliştirme Fonu	24.559	5	-	24.564
Garanti Fonu-Sigortalı Payı	10.201	-	-	10.201
Garanti Fonu-Şirket Payı	5.432	-	-	5.432
SSDF	3.008	776	3	3.787
Sigorta Murakabe Fonu	3.790	518	-	4.308
Gelir Vergisi	24.975	18.734	2.319	46.028
Diğer	38.874	26.025	113	65.012
Toplam	256.872	119.776	16.634	393.281

2.MEVZUAT VE UYGULAMA

Yukarıdaki 4 nolu tabloda da görüldüğü üzere Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi sigorta sektöründe Kurumlar Vergisinden sonra ikinci en büyük vergi kalemidir. Bu durum Gelir İdaresi ve mükellefler açısından BSMV'nin bu sektördeki önemini daha da arttırmaktadır.

Buna rağmen, idarenin bu vergiye gerek denetim yönünden gerekse uygulamaya yön verme açısından gerekli önemi göstermemiş olduğu ortadadır. Bununla beraber sektörel incelemelerle inceleme verimliliğini arttırmayı amaçlayan ve bunun da meyvelerini hızla almaya başlayan idarenin, Sigorta Sektörünü de incelenen sektörler arasına alması çok yerinde olmuştur. Bu sayede mevzuat ile uygulama arasındaki kopukluklar ve sektörün mevzuat yönünden sıkıntıları su yüzüne çıkmıştır.

Bu yazıda da bu kopukluk ve sıkıntılar irdelenmeye çalışılmıştır.

2.1.BSMV'nin Mükellefinin Kim Olduğuyla İlgili Sorunlar:

Yapılan incelemelerde ilk karşılaşılan sorun mevzuatta çok açık olarak belirtilmesine rağmen, BSMV'nin mükellefinin Sigorta Şirketlerinin mi yoksa bunların acentelerinin mi olduğunun bazı mükelleflerce yanlış bilinmesi ve bu yüzden BSMV beyannamelerinin kendilerince verilmeyeceğini düşünen mükelleflerin bu sorumluluğu yerine getirmemesidir.

6802 Sayılı Gider Vergileri Kanununun 2. Kısımının 30. maddesinde "Mükellef" başlığı altında "BSMV'yi banka ve bankerlerle sigorta şirketleri öder." denilerek verginin mükellefinin banka, banker ve sigorta şirketleri olduğu belirtilmiştir.

Diğer taraftan, 539 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 8. maddesi ile değişik 7397 sayılı Sigorta Murakabe Kanunu'nun 9 uncu maddesinin birinci fıkrasında, her ne ad altında olursa olsun sigorta şirketine tabi bir sıfatı olmaksızın bir sözleşmeye dayanarak belli bir yer veya bölge içinde daimi bir surette Türkiye'deki sigorta şirketlerinin sigorta sözleşmelerine aracılık eden veya bunları sigorta şirketi adına yapan gerçek veya tüzel kişilere sigorta acentesi, sigorta acentelerinin acentelik faaliyetleriyle ilgili olarak tayin ettikleri gerçek veya tüzel kişi acentelere ise tali acente denildiği hükme bağlanmıştır. Aynı maddenin dördüncü fıkrasında ise sigorta sözleşmeleri yapma ve

prim tahsil etme yetkilerinin sigorta şirketlerine ait olduğu belirtildikten sonra, bu yetkilerin acentelik sözleşmesinde belirtilmek kaydıyla sigorta acentelerine devredilebileceği belirtilmiştir. Ayrıca aynı fıkra da, tali acentelere sözleşme yapma ve prim toplama yetkilerinin verilemeyeceği hükme bağlanmıştır.

Ayrıca yine 6802 Sayılı Gider Vergileri Kanunu'nun 4. Kısımının "Beyanname verilme zamanı ve yeri" başlığı altındaki 47. maddesinin (a) fıkrasında ise "... her mükellef, bir ay içindeki vergiye tabi muamelelerini bir beyanname ile ertesi ayın 15 inci günü akşamına kadar ... banka ve sigorta hizmetleri vergisinde muamelelerin yapıldığı yer vergi dairesine bildirmek mecburiyetindedir." diyerek BSMV beyannamelerinin de işlemin yapıldığı yer vergi dairesine bildirileceğini hükme bağlamıştır.

Yukarıdaki üç maddenin birleşimi olarak sigorta sektöründe BSMV'nin mükellefinin aslen sigorta şirketi olduğu, ancak BSMV beyannamesinin işlemin yapıldığı yer vergi dairesine verilmesi gerektiğinden, sigorta sözleşmeleri yapma ve prim tahsil etme yetkilerinin olması durumunda, sigorta acentelerinin de BSMV mükellefi olacağıdır.

Uygulamada sigorta şirketlerinin, kendi nam ve hesaplarına sigortalı ile sözleşme yapma ve prim tahsil etme yetkisi verdiği acenteler A tipi acenteler, yetki verilmemiş olan tali acenteler ise B tipi acenteler olarak adlandırılmaktadır.

Yukarıdaki hükümlere göre, sözleşme düzenleme ve prim tahsilat işlemi acentenin bulunduğu yerde yapılmış olması nedeniyle bu tür sigorta işlemlerinde sigorta şirketlerince kendilerine şirket nam ve hesabına sigortalıyla sigorta sözleşmeleri yapma ve prim tahsil etme yetkisi verilen acenteler banka ve sigorta muameleleri vergisi mükellefi olup, yapmış oldukları her nevi (sigorta işlemi olsun olmasın) muameleler nedeniyle lehe aldığı paralar banka ve sigorta muameleleri vergisine tabi tutulacaktır.

Nitekim sadece sigorta şirketlerinin BSMV mükellefi olması durumunda, neredeyse her sigorta şirketinin onlarca acentesinin olduğu da hesaba katılırsa, uygulamada A Tipi Acente denilen sigorta sözleşmeleri yapmaya ve prim tahsil etmeye yetkili acentelerin işlem yaptığı tüm yerlerdeki vergi dairelerine, sigorta şirketi adına BSMV yönünden mükellefiyet açılması gerekir ki buda uygulama bakımından olanaksız ve içinden çıkılmaz bir durumdur. Ge-

lirler Genel Müdürlüğünce 04.08.2004 tarihinde yayınlanan 3 Nolu Gider Vergileri Kanunu Sirküleri'nde de sigorta acentelerinin BSMV mükellefi olduğunun altı çizilmiştir.

Yine Gelirler Genel Müdürlüğünün 03.09.1998 tarih ve 31599 sayılı Sigorta şirketlerinin nam ve hesabına sigortalı ile sigorta sözleşmeleri yapma ve prim toplama yetkisi verilen acentelerin banka ve sigorta vergisi mükellefi olup olmayacağı hakkındaki müktezada "...sigorta şirketlerince kendilerine şirket nam ve hesabına sigortalı ile sigorta sözleşmeleri yapma ve prim tahsil etme yetkisi verilen acenteler banka ve sigorta muameleleri vergisi mükellefi olup, yapmış oldukları her nevi (sigorta işlemi olsun olmasın) muameleler nedeniyle lehe aldığı paralar banka ve sigorta muameleleri vergisine tabi tutulacaktır." denilerek acentelerin mükellefiyeti onanmıştır.

Bununla beraber uygulamada B Tipi Acente denilen, sigorta sözleşmeleri yapmaya ve prim tahsil etmeye yetkili olmayan acentelerin BSMV mükellefiyeti bulunmamaktadır. Gelirler Genel Müdürlüğünün 08.01.1999 tarih ve 740 sayılı şirket faaliyetinin sigorta sözleşmelerine aracılık etmesi ile sınırlı olması ve prim tahsil yetkisinin olmaması durumunda banka ve sigorta muameleleri vergisi mükellefi sayılıp sayılmayacağı hakkındaki müktezada da "...adı geçen şirketin faaliyetinin sigorta sözleşmelerine aracılık etmesi ile sınırlı olması ve prim tahsil yetkisinin olmaması durumunda ise banka ve sigorta muameleleri vergisi mükellefi sayılmayacağından, beyanname vermesine de gerek bulunmayacaktır." denilerek B Tipi Acentelerin BSMV mükellefiyetinin olmadığı belirtilmiştir.

Yine uygulamada acentelerle Sigorta şirketleri arasındaki iletişimin internet ortamında "on line" olarak sağlandığı ve bu sayede acentelerin sigorta şirketlerince etkin bir şekilde denetlenebildiği görülmektedir. Bu sistemde sigorta şirketleri acentelerin istediği sigorta branşına uygun poliçeleri "on line" olarak acentelere göndermekte ve sistem bu poliçelere otomatik olarak numaralar vermektedir. Ayrıca acente poliçeyi düzenlediği an poliçe bedeli üzerinden ödenmesi gereken bütün vergiler anında yine sistemce hesaplanmakta, acenteler hiçbir şekilde bu sisteme ve hesaplanan vergilere müdahale edememektedir. Acentelerin tutmakla yükümlü oldukları Rejistro Defterleriyle ilgili kayıtlar da bu "on line" sistem yardımıyla otomatik olarak acentelere gön-

derilmekte ve acenteler bu kayıtları sadece daha önceden notere tasdik ettirdikleri Rejistro Defterlerine basabilmektedirler.

Bu bağlamda gerek denetimin etkinliğinin sağlanması için ve gerekse sadece sigorta şirketi yerine onlarca acentesine mükellefiyet açılıp bunların her birinin ayrı vergi dairelerince takibinin zorluğunun ve karışıklığının önlenmesi için, kanımca BSMV'nin mükellefiyetinin acentelerin üzerinden alınıp sadece sigorta şirketlerine bırakılması gerekmektedir. Tabi ki bunun için öncelikle acentelere mükellefiyet yükleyen 6802 Sayılı Gider Vergileri Kanunu'nun 47. maddesinin (a) fıkrasındaki "...muamelelerin yapıldığı yer vergi dairesine bildirmek mecburiyetindedir." hükmü "adına muamele yapılan sigorta şirketinin Kurumlar Vergisi yönünden bağlı bulunduğu vergi dairesine bildirmek mecburiyetindedir" olarak değiştirilmesi gerekmektedir.

2.2.BSMV Beyannamesinin Verilmesinin Sürekliliği İle İlgili Sorunlar:

Sigorta Acentelerinin incelenmesi esnasında görülen diğer bir eksiklikte bazı mükelleflerin BSMV'ye tabi işlemlerinin gerçekleşmesi halinde beyanname vermesi, ancak daha sonraki dönemlerin bazılarında BSMV'ye tabi işlemlerinin gerçekleşmemesi durumunda bu dönemlerde beyanname vermeleri gerekmediğini düşünüp beyanda bulunmamalarıdır.

6802 Sayılı Gider Vergileri Kanununun 2. Kısımının 28. maddesinin "Mevzuu, Vergiyi Doğuran Olay" başlığı altında 3297 sayılı kanunun değişen ve 20.06.1986 tarihinden itibaren yürürlüğe giren fıkra ile "Banka ve Sigorta Şirketlerinin 10.06.1985 tarihli ve 3226 sayılı Finansal Kiralama Kanununa göre yaptıkları işlemler hariç olmak üzere, her ne şekilde olursa olsun yapmış oldukları bütün muameleler dolayısıyla kendi lehlerine her ne nam ile olursa olsun nakden veya hesaben aldıkları paralar Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi (BSMV)'ne tabidir..." denilmiştir.

Bununla beraber Gider Vergileri Kanunu'nun 47. maddesinin (e) fıkrasında ise "Herhangi bir vergi döneminde, vergiye tabi muameleleri bulunmayan mükellefler de keyfiyeti aynı müddetler içinde vergi beyannamesi ile bildirmeye mecburdurlar." hükmüne yer vererek BSMV mükelleflerinin bu vergi kapsamında herhangi bir işlem yapmamış oldukları dönemlerde bile beyanname vermek zorunda olduklarını belirtmektedir.

Dolayısıyla bir kez BSMV mükellefiyeti açılan sigorta şirketi veya sigorta acentesi artık her dönem (her ay), BSMV beyannameyi vermek zorundadır. BSMV kapsamında bir işlem yapmamış dahi olsa bu durumu boş beyanname vererek idareye bildirmek zorundadır. Bu konuda da Kanun hükmü oldukça açıktır.

2.3. İptal Edilen Poliçelerle İlgili Sorunlar:

6802 Sayılı Gider Vergileri Kanununun 2. Kısımının 28. maddesinin "Mevzuu, Vergiyi Doğuran Olay" başlığı altında 3297 sayılı kanunun değişen ve 20.06.1986 tarihinden itibaren yürürlüğe giren fıkra ile "Banka ve Sigorta Şirketlerinin 10.06.1985 tarihli ve 3226 sayılı Finansal Kiralama Kanununa göre yaptıkları işlemler hariç olmak üzere, her ne şekilde olursa olsun yapmış oldukları bütün muameleler dolayısıyla kendi lehlerine her ne nam ile olursa olsun nakden veya hesaben aldıkları paralar Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisine tabidir..." denilmiştir.

Yine aynı kanunun BSMV' nin matrahını belirleyen 31. maddesinde de "...Sigorta şirketleri vergi dönemi içinde iptal ettikleri sigorta muamelelerine ait meblağları o dönemin vergi matrahından indirebilirler." şeklinde bir düzenlemeye yer verilmiştir.

Belki de incelemelerde karşılaşılan en büyük sorun, bu 31. maddeyle, yasa koyucunun, mükelleflerin BSMV'ye tabi olan bir işlemi aynı dönemde iptal ettikleri zaman, onlara iptal edilen ve aynı dönemin BSMV matrahına girmesi gereken tutarların o dönemin matrahından indirilmesine izin vermesinin, mükelleflerce yanlış uygulanmasından kaynaklanmaktadır.

İlk yanlış yorum söz konusu olan maddedeki "vergi dönemi" ibaresinin takvim yılı olarak algılanmasıdır. Oysa 6802 Sayılı Gider Vergileri Kanunu'nun 4. Kısımının "Beyanname verilme zamanı ve yeri" başlığı altındaki 47. maddesinin (a) fıkrasında "... her mükellef, bir ay içindeki vergiye tabi muamelelerini bir beyanname ile ertesi ayın 15 inci günü akşamına kadar ... banka ve sigorta hizmetleri vergisinde muamelelerin yapıldığı yer vergi dairesine bildirmek mecburiyetindedir." diyerek BSMV'nin döneminin aylardan ibaret olduğunu hükme bağlamıştır. Dolayısıyla sigorta şirketleri veya sigorta acenteleri ancak ve ancak, üretildikleri ay içinde iptal edilen poliçeleri vergi matrahından indirebilecek, daha önceki aylarda üretilen poliçelerle ilgili iptal-

ler olması halinde bu poliçelerin iptal edilen tutarlarını vergi matrahından indiremeyeceklerdir.

Fakat uygulamada hemen hemen tüm sigorta acentelerinin, önceki dönemlerde üretilen poliçelere ait iptalleri, vergi matrahından indirdikleri ve bu yolla büyük vergi kayıplarına yol açtıkları görülmüştür.

Bunun diğer bir nedeni de, uygulamada acentelerle sigorta şirketlerinin kendi aralarındaki işlemlerde, acentelerin hizmetleri karşılığı aldığı komisyonun, her poliçe üzerinden belli bir yüzde olarak hesaplanması ve üretildiği döneme bakılmaksızın, iptal edilen poliçe tutarlarının yine aynı yüzdesinin bu hesaplanan komisyon tutarından düşülmesinden kaynaklanmaktadır.

Örneğin, bir sigorta acentesi ile sigorta şirketi arasında yapılan sözleşme gereği, sigorta şirketinin, acentenin yaptığı poliçe tutarlarının %10'unu komisyon olarak acenteye bırakmayı taahhüt ettiğini varsayarsak; acentenin herhangi bir dönemde toplam 100 milyar TL'lik poliçe ürettiği ve hangi dönemde üretildiğine bakılmaksızın toplam 10 Milyar TL'lik poliçe iptal ettiği varsayımı altında, acentenin alacağı komisyon şöyle hesaplanmaktadır;

$$\text{Dönem Komisyonu} = [\text{Üretim} \times (\%10)] - [\text{İptal} \times (\%10)]$$

$$\text{Dönem Komisyonu} = (\text{Üretim} - \text{İptal}) \times (\%10)$$

$$\text{Dönem Komisyonu} = 90 \text{ Milyar} \times (\%10)$$

$$\text{Dönem Komisyonu} = 9 \text{ Milyar TL}$$

Her dönem yukarıdaki yöntemle alacağı komisyonu hesaplayan acente, bu hesabı yaparken iptal edilen poliçelerin hangi dönemde üretildiğine bakmaksızın hesabını yapmakta ve yine aynı yöntemle iptal edilen poliçelerin hangi dönemde üretildiğine bakmaksızın BSMV Matrahını hesaplamaktadır.

Yukarıdaki örnekte iptal edilen poliçelerin 8 Milyar TL'sinin önceki dönemlerde, 2 Milyar TL'sinin de söz konusu dönemde üretildiğini varsayarsak, BSMV matrahı ve ödenecek BSMV aşağıdaki gibi hesaplanır;

$$\text{BSMV} = \text{BSMV Matrahı} \times (\%5)$$

$$\text{BSMV} = (\text{Üretim} - \text{Bu dönemki İptal}) \times (\%5)$$

$$\text{BSMV} = (100 \text{ Milyar} - 2 \text{ Milyar}) \times (\%5)$$

$$\text{BSMV} = 98 \text{ Milyar} \times (\%5)$$

$$\text{BSMV} = 4,9 \text{ Milyar TL}$$

Ancak acenteler genellikle iptal edilen poliçelerin üretildiği döneme bakmaksızın, tıpkı alı koyacakları dönem komisyonunu hesaplarken kullandıkları tekniikle, ödenecek BSMV'yi aşağıdaki gibi hesaplarlar;

$$\text{BSMV} = [\text{Üretim} \times (\%5)] - [\text{İptal} \times (\%5)]$$

$$\text{BSMV} = (\text{Üretim} - \text{İptal}) \times (\%5)$$

$$\text{BSMV} = 90 \text{ Milyar} \times (\%5)$$

$$\text{BSMV} = 4,5 \text{ Milyar TL}$$

Görüldüğü gibi bu yanlış uygulama alışkanlığı dolayısıyla, acenteler önceki aylarda düzenlemiş oldukları poliçe bedellerini poliçeyi iptal ettikleri dönemdeki BSMV matrahından düşmek yoluyla vergi kaybına neden olmaktadır(Örneğimizde, 4,9 Milyar – 4,5 Milyar = 400 Milyon TL).

Bunun yanında, uygulamaya bakıldığında, mevzuata da uygun olarak üretilen poliçenin net prim tutarı üzerinden %5 BSMV'yi sigorta şirket veya acenteleri, sigorta yaptırandan (müşterilerinden) peşinen almakta, fakat poliçe tutarlarını aylık taksitlere bölebilmektedirler. Bu poliçelerin herhangi bir nedenle iptal edilmesi durumunda, uygulamada, müşteriye BSMV iadesinin yapıldığı hiçbir şekilde görülmemektedir. Dolayısıyla, önceki dönemlerde BSMV'nin nihai yüklenicisi olan müşterilerden tahsil edilmiş olan BSMV poliçenin iptal döneminin düzenlenme döneminden farklı olmasına ve bu paranın müşteriye geri verilmemiş olmasına rağmen iptal dönemindeki matrahtan düşülmektedir. Müşteriye poliçe düzenlenmesi ve bu poliçeyle ilgili tahsilat yapılması nedeniyle düzenlenen poliçe bedeli üzerinden alınan vergi önce hazineye intikal ettirilmekte ancak sonraki dönemlerde poliçe iptal edildiğinde, iptal dönemdeki başka işlemler nedeniyle oluşan matrahtan iptal edilen poliçe bedeli düşülmek suretiyle bir bakıma hazineye daha önce intikal ettirilmiş olan vergi gizli bir iadeye konu edilmektedir. Üstelik düzenlenen poliçe aynı dönemde iptal edildiğinde bile, nihai yüklenicisinden BSMV tahsil edilmiş olmasına rağmen iptal edilen poliçe bedelinin matrahtan düşülmesi nedeniyle hazineye intikal ettirilmemektedir.

Uygulamadaki bu yanlışlığın bir nedeni de, 3065 sayılı Katma Değer Vergisi (KDV) Kanununun 17. Maddesinin 4 nolu Diğer İstisnalar fıkrasının (e) bendi ile B.S.M.V. kapsamına giren işlemler ve tali acenteler dahil sigorta

acente ve prodüktörlerinin sigorta muamelelerine ilişkin işlemleri K.D.V.'den müstesna edilmesi nedeniyle, acentelerin BSMV'yi KDV'nin yerine konulmuş ve KDV ile aynı nitelikte bir vergi olarak algılamaları ve bu doğrultuda yüklen- dikleri bu vergiden iptal edilen poliçelere ait vergiyi düşürmeyi KDV'deki gibi kendilerine verilen bir hak olarak görmeleridir.

Yine uygulamadaki yanlışlıkların bir nedeni de, Gider Vergileri Kanununun 28. maddesinin "Mevzuu, Vergiyi Doğuran Olay" başlığı altında "Banka ve Si- gorta Şirketlerinin, ...her ne şekilde olursa olsun yapmış oldukları bütün mu- ameleler dolayısıyla kendi lehlerine her ne nam ile olursa olsun nakden veya hesaben aldıkları paralar Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisine tabidir..." denilmesinden ve buradaki "hesaben" ifadesi ödevliler tarafından sanki ban- ka hesabıymış gibi algılanmasından kaynaklanmaktadır. Bu durumda uygu- lamada acenteler tarafından poliçenin düzenlenmiş olması ve bu işlemin re- jistro defterleri hesaplarına kaydedilmesine rağmen poliçe bedeli üzerinden herhangi bir tahsilat yapılmamış olması durumunda, bu yanlış yorumlamadan dolayı sigorta şirket ve acenteleri, verginin poliçenin düzenlendiği anda doğ- madığını, poliçe nedeniyle nakden veya hesaben (banka hesabı) bir tahsilat yapıldığı anda doğduğunu düşünmektedirler.

Uygulamada acenteler müşterilere sundukları hizmetin gereği olarak ba- zen müşterilerine sormaksızın süresi dolan poliçeleri yenilemektedirler. Yeni- lenen poliçe bedeli ile ilgili olarak vergilendirme dönemi içinde müşteriden tahsilat yapılması veya poliçenin iptal edilmesi durumunda vergilendirme yö- nünden bir sorun bulunmamaktadır. Sorun vergilendirme dönemi içinde acentenin tahsilat yapmaması durumunda ortaya çıkmaktadır. Acenteler, vergilendirme dönemi içinde müşterilerinden herhangi bir tahsilat yapmadık- ları durumda ya yenilenen poliçenin düzenlendiği dönemde poliçe bedelini BSMV matrahına ilave etmemekte ya da matraha ilave etse bile iptali söz ko- nusu olduğunda parasını alamadığı için, iptal edilen poliçe için daha önce be- yan ettiği vergiyi, iptal dönemindeki vergiden indirmeyi kendilerine bir hak ola- rak görmektedirler. Bu yoruma göre normal de sadece BSMV'nin konusuna giren bir işlem yapılmış ancak tahsilat yapılmadığı için vergi doğmamıştır.

Ancak düzenlenen poliçelerin şirket hesaplarına (Rejistro Defter kayıtları- na) girmesi hesaben tahsilatın yapılmış olduğunu gösterir ve bu da verginin

doğması için yeterlidir. Nitekim sigortacılık sektöründe de vergilendirmede tahsil değil tahakkuk esastır. Maliye Bakanlığının da, bu konu ile ilgili 09.01.2001 tarihli 60952 sayılı müktezasında da "...Kanun hükmü gereğince sigorta şirketlerince bir aylık vergilendirme dönemi içinde iptal olunan sigorta muamelelerine ait meblağların o ay beyannamesinin vergi matrahından indirilmesi gerekmektedir. Başka bir ifadeyle sigorta muamelesi ve iptal keyfiyetinin aynı ayda olması ve poliçeyle ilgili primin hiç ödenmemiş bulunması gerekmektedir. Dolayısıyla vergilendirme döneminden sonra iptal edilen poliçelere ilişkin olarak daha önce vergi dairesine beyan edilerek ödenen banka ve sigorta muameleleri vergisinden indirilmesi mümkün değildir." şeklinde görüş bildirerek uygulamaya yön vermiş. Son olarak da, Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği (TSRŞB) tarafından 03.12. 2004 tarih 2004/2820 sayılı yazı ile yapılan girişime de, Maliye Bakanlığı tarafından 21.12. 2004 tarih 5601/1060 sayılı yazı ile olumsuz cevap verilmiştir.

2.4. İstisna Sigorta Branşlarının Komisyon Gelirleriyle İlgili Sorunlar:

BSMV mevzuatında sigorta sektörü açısından sorunlu diğer bir konuda istisna hükümleri içerisinde yer alan sigorta branşlarıyla ilgili olarak poliçe düzenlenmesi durumunda, acentelerin bu poliçeleri düzenlemekten kaynaklanacak komisyon gelirleri üzerinden BSMV hesaplanıp hesaplanmayacağı hususudur.

Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi Kanunu'nun 29. maddesinde istisnalara ilişkin hükümlere yer verilmiştir. Söz konusu maddenin sigorta acentelerini ilgilendiren hükümlerine göre; i bendinde, "(4697 sayılı Kanun'un 12 nci maddesiyle değişen bent, Yürürlük: 10.7.2001) Emeklilik sözleşmeleri, hayat sigortaları (hayat sigortalarında ferdi kaza, hastalık sonucu maluliyet ve tehlikeli hastalıklar teminatlarının da ek teminat olarak verildiği sözleşmeler dahil) ve sağlık sigortaları ile ihracata ait nakliyat sigortalarında sözleşme ve poliçe üzerinden alınan paralar", j bendinde, "Mükerrer sigorta muameleleri ile retrosesyon muameleleri dolayısıyla alınan prim, komisyon, vesair paralar", k bendinde "(482 sayılı Kanunun 6'ncı maddesiyle eklenen fıkra) Biçilmemiş veya toplanmamış her türlü tarım mahsulleriyle tarım hayvanları için akdolunan zirai sigortalar dolayısıyla alınan paralar", l bendinde, "(482 sayılı Kanunun 6'ncı maddesiyle eklenen fıkra) Nükleer rizikolara karşı yapılan si-

gortalar dolayısıyla alınan paralar", t bendinde, "(4697 sayılı Kanunun 12 nci maddesiyle eklenen bent, Yürürlük: 10.7.2001) Emeklilik yatırım fonlarının, sermaye piyasalarında yaptıkları işlemler nedeniyle elde ettikleri paralar", u bendinde, "(4697 sayılı Kanunun 12 nci maddesiyle eklenen bent, Yürürlük: 10.7.2001) Banka ve sigorta şirketleri ile emeklilik şirketlerinin kuruluşlarında veya sermayelerini artırdıkları sırada çıkardıkları hisse senetlerinin itibari değerlerinin üzerinde elden çıkarılması sonucu kendi lehlerine kalan paralar" dolayısıyla alınan paralar banka ve sigorta muameleleri vergisinden müstesnadır.

Bu konuda Gelirler Genel Müdürlüğünün 01/02/2001 tarih ve 6470 sayılı sigorta şirketinin prim gelirleri üzerinden alacağı komisyonların BSMV'ye tabi tutulup tutulmayacağı hakkındaki bir müktezada aynen şöyle demektedir; "Bilindiği üzere, 6802 sayılı Gider Vergileri Kanunu'nun 28. maddesinde "Banka ve sigorta şirketlerinin 10.06.1985 tarihli ve 3226 sayılı Finansal Kiralama Kanunu'na göre yaptıkları işlemler hariç olmak üzere, her ne şekilde olursa olsun yapmış oldukları bütün muameleler dolayısıyla kendi lehlerine her ne nam ile olursa olsun nakden veya hesaben aldıkları paralar, banka ve sigorta muameleleri vergisine tabidir." denilmekte, mükellefi belirleyen 30. maddesinde ise banka ve sigorta muameleleri vergisini banka, banker ve sigorta şirketlerinin ödeyeceği hükme bağlanmıştır. Diğer taraftan, Zorunlu Deprem Sigortasına dair 597 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 5. maddesinde yer alan kurum gelirlerinin her türlü vergi, resim ve harçtan muaf tutulacağına dair hüküm sigorta şirketlerinin topladıkları primler üzerinden Hazine Müsteşarlığı tarafından yayımlanan Zorunlu Deprem Sigortası tarifi ve talimatı ile belirlenen oranda (% 12,5) aldıkları komisyonları kapsamamaktadır. Bu nedenle şirketinizin sözkonusu prim gelirleri üzerinden alacağı komisyonların % 5 nispetinde banka ve sigorta muameleleri vergisine tabi tutulması gerekir."

Bununla beraber bu konuyla ilgili olarak yine Gelirler Genel Müdürlüğünce verilmiş olan 04.04.2002 tarih ve 563 sayılı muktezada da "Gider Vergileri Kanunu'nun istisnaları belirleyen 29. maddesinin (i) bendine göre; (4697 sayılı Kanunun 12. maddesiyle değişen bent, Yürürlük: 10.7.2001) Emeklilik sözleşmeleri, hayat sigortaları (hayat sigortalarında ferdi kaza, hastalık sonucu maluliyet ve tehlikeli hastalıklar teminatlarının da ek teminat ola-

rak verildiği sözleşmeler dahil) ve sağlık sigortaları ile ihracata ait nakliyat sigortalarında sözleşme ve poliçe üzerinden alınan paralar, banka ve sigorta muameleleri vergisinden istisna tutulmuştur. Bu hükümlere göre, söz konusu istisna hükmü sadece sözleşme ve poliçe üzerinden alınan paralarla ilgili olup sigorta şirketleri tarafından poliçe ve sözleşme nedeniyle bankalara verilen komisyon bedellerinin bu istisna kapsamında değerlendirilmesi mümkün değildir." denilerek istisna olarak sayılan sigorta branşlarda düzenlenmiş olan poliçelerin bedeli BSMV den istisna edilmiş, ancak sigorta acentelerinin poliçe üzerinden elde etmiş olduğu komisyon gelirleri ise BSMV ye tabi tutulmuştur.

Ancak bu müktezaların dayanak teşkil ettiği maddelerle ilgili yorumlardan, istisna kapsamında olsun veya olmasın bütün komisyon gelirlerinin BSMV'ye tabi olduğu gibi kanımca yanlış bir sonuç çıkmaktadır ki, kanun koyucunun bu vergi ile bunu arzulamadığı oldukça açıktır. Sonuçta acentelere ödenen komisyonlar poliçe üzerinden alınan tutarlardan bağımsız değildir. Ayrıca uygulamada, acentenin tahsil ettiği net prim üzerinden %5 BSMV vergisini ödemenin yanında, yine prim tutarının bir kısmını komisyon olarak kendinde tutup kalanını sigorta şirketine göndermesi durumunda, ek olarak aynı paranın komisyon olarak tuttuğu kadarı içinde yine BSMV hesaplayıp çifte vergi ödeyecektir. Şüphesiz bu durum hem gerçek hayatta uygulanmamakta, hem de kanımca kanun koyucunun uygulanmasını istediği bir durum değildir.

Durum böyle iken istisnanın sadece poliçe üzerinden alınan paraları kapsadığı, komisyon bedellerinin ise bu kapsamda değerlendirilemeyeceğini söylemek, istisna kapsamında olmayan poliçelerden elde edilen komisyonlardan da sanki ikinci kez BSMV alınıyormuş izlenimini vermektedir. Gerçekte böyle bir ikinci vergileme yoktur ve uygulanmamaktadır.

Ayrıca böyle bir uygulamayla, aynı tutarda poliçe düzenleyen aracılardan alınacak BSMV'de farklı olacaktır. Bu da vergide adaletsizliğe yol açmaktadır. Örneğin bir poliçeyi A Tipi Acente düzenlediği zaman, komisyon geliri üzerinden BSMV ödemesi gerekirken; aynı poliçeyi düzenleyen B Tipi Acente olması durumunda bu acentelerin BSMV mükellefiyeti olmadığı için, aldıkları komisyon karşılığında BSMV ödemeyeceklerdir. Yine aynı poliçeyi sigorta şirketinin bizzat kendisi yapması durumunda da ödenecek bir komis-

yon olmadığı için sigorta şirketi BSMV ödemeyecek, buda acenteler aleyhine vergide adaletsizliğe sebep olacaktır.

Kanımcı bu doğrultuda, acentenin düzenlemiş olduğu poliçe nedeniyle elde etmiş olduğu komisyon gelirinin poliçe bedeli içinde olması ve düzenlenen poliçe bedeli üzerinden alınması nedeniyle yukarıdaki iki müktezayla da uygulamaya yanlış yön verilmiştir.

İdarenin uygulamaya verdiği yönü örnekle açıklamak gerekirse, BSMV'den istisna edilmiş ve edilmemiş sigorta branşlarıyla ilgili ödenecek BSMV'ler şöyledir;

a) Sigorta Acentesinin istisna kapsamında olmayan bir poliçe düzenlediğini ve bu poliçenin net priminin 1.000.000.000.-TL olduğunu ve acente komisyon oranının da %10 olduğunu varsayarsak;

Police Üzerinden BSMV Matrahı	: 1.000.000.000.-TL
Acentenin Komisyonu	: 100.000.000.-TL
Sigorta Şirketine gönderilecek tutar	: 900.000.000.-TL
Komisyon Üzerinden BSMV Matrahı	: 0.-TL
Toplam BSMV	: 1.000.000.000.-TL

b) Sigorta Acentesinin istisna kapsamında bir poliçe düzenlediğini ve bu poliçenin de net priminin 1.000.000.000.-TL olduğunu ve yine acente komisyon oranının da %10 olduğunu varsayarsak;

Police Üzerinden BSMV Matrahı	: 0.-TL
Acentenin Komisyonu	: 100.000.000.-TL
Sigorta Şirketine gönderilecek tutar	: 900.000.000.-TL
Komisyon Üzerinden BSMV Matrahı	: 100.000.000.-TL
Toplam BSMV	: 100.000.000.-TL

Örneklerimizin ikisinde de acentenin komisyon geliri poliçe bedeli içerisinde yer almakta ve poliçe bedeli üzerinden alınmaktadır. İdare birinci örnekte komisyon geliri, poliçe bedelinin içinde yer aldığı için ayrıca vergilendirmeye gerek duymayarak, bir nevi çifte vergilendirmeyi önlemiştir ve doğru bir vergileme söz konusudur. Ancak ikinci örnekte komisyon geliri poliçe bedelinin içinde yer almasına ve poliçe bedelinin vergiden istisna edilmiş olmasına rağmen, sırf poliçe bedeli üzerinden BSMV alınmadığı için, bu komisyon gelirin-

den BSMV istenmektedir. Bu da kanımca oldukça açık olarak Gider Vergisi Kanununun 29. maddesinde yapılan düzenlemeye rağmen istisna kapsamında yer alan bir gelir unsurunun haksız yere vergilendirilmesidir ki, yukarıda da değindiğim gibi ödenecek vergi bu durumda poliçeyi düzenleyen aracıya göre de değişerek vergide adaleti zedeleyecektir.

2.5. Yangın Sigortası Vergisinin BSMV Matrahına Dahil Edilmesiyle İlgili Sorun

İncelemelerde karşılaşılan diğer bir ilginç sorunda Belediye Gelirleri içinde yer alan Yangın Sigorta Vergisi(YSV)'nin de BSMV matrahına dahil edilmesinin gerekliliği konusundadır.

Belediye Gelirleri Kanununun, Diğer Gelirler Kısımının "3.Yangın Sigorta Vergisi" başlığı altındaki 40 numaralı maddeye göre "Belediye sınırları ve mücavir alanlar içindeki menkul ve gayrimenkul mallar için yapılan yangın sigortaları dolayısıyla alınan primler; Yangın Sigorta Vergisine tabidir." denilerek bu verginin konusu belirtilmiş ve takip eden 41.Maddede de "Yangın Sigorta Vergisini, sigorta şirketi ödemekle mükelleftir." diyerek verginin mükellefinin BSMV mükellefiyle aynı kişi olduğunun altı çizilmiştir.

6802 Sayılı Gider Vergileri Kanununun 2. Kısımının 28. maddesinin "Mevzuu, Vergiyi Doğuran Olay" başlığı altında 3297 sayılı kanunun değişen ve 20.06.1986 tarihinden itibaren yürürlüğe giren fıkra ile "Banka ve Sigorta Şirketlerinin 10.06.1985 tarihli ve 3226 sayılı Finansal Kiralama Kanununa göre yaptıkları işlemler hariç olmak üzere, her ne şekilde olursa olsun yapmış oldukları bütün muameleler dolayısıyla kendi lehlerine her ne nam ile olursa olsun nakden veya hesaben aldıkları paralar Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisine tabidir..." denilerek BSMV'nin mevzuu belirtilmiştir.

Uygulamada sigorta şirketleri acentelere "on line" olarak gönderdikleri rejistro kayıtlarında, yukarıdaki 28.maddeye istinaden, hesapladıkları BSMV matrahına ödenecek olan YSV'yi de eklemişlerdir. Buna rağmen incelemelerde hemen hemen bütün acentelerin BSMV matrahını beyan ederken ödenecek YSV'yi BSMV matrahına dahil etmediği görülmektedir.

Kanun metnine bakıldığında "her ne şekilde olursa olsun yapmış oldukları bütün muameleler dolayısıyla kendi lehlerine her ne nam ile olursa olsun

nakden veya hesaben aldıkları paralar" BSMV'ye tabi olduğu için, YSV'de devlete ödenmek üzere de olsa acentelerce tahsil edildiğinden dolayı BSMV matrahına eklenmelidir. Ancak Çifte vergilendirmenin en güzel örneklerinden olan bu durum kanımca düzeltilmelidir. Çünkü prim üzerinden ödenen YSV devlete verilmek üzere alınan bir vergidir ve bu vergiyi ödeyecek olan acente de bu verginin dışında, ödeyeceği YSV'nin %5'i kadar da BSMV ödeyecektir. Haksız olarak görülen bu uygulamada sigorta şirketleri, kendileri tarafından hesaplanan, YSV dahil BSMV matrahını "on line" olarak acentelere göndermesine rağmen, acenteler BSMV'nin matrahını, tamamen istisna dışı Poliçelerin net primleri toplamı olarak beyan etmekte, bu da sadece uygulama ve mevzuat arasında bir kopukluk olmadığını, ister istemez sigorta şirketleri ve acenteler arasında da bir yorum farklılığı olduğunu göstermektedir.

3. SONUÇ

Sonuç olarak, sigorta sektöründe BSMV mükelleflerinin mevzuattan çok daha farklı uygulamalarda bulunduğu ve bu farklı uygulamalarında vergi kayıp ve kaçığına yol açtığı, ancak idarenin de kanımca bazı müktezalarla uygulamaya yanlış yön verdiği görülmektedir. Genel Müdürlük, mükelleflerin hala çok yabancı olduğu, sigortacıların KDV'si diye adlandırdığı ve alışık oldukları KDV uygulamasına uygun davranarak yanlış yorumlar yaptıkları BSMV mevzuatını biran önce, uygulamadaki sorunları da göz önüne alarak, gözden geçirmelidir. Bu vergi kayıp ve kaçığın önlenmesi için sigorta şirketlerinin BSMV mevzuatı ve uygulama esasları konusunda Maliye Bakanlığı tarafından zorunlu bir eğitime tabi tutulması, uygulamanın takip edilerek farklı yorumlanan bütün konularda uygulamaya yön verecek düzenlemelerin kanun, tebliğ veya sirküler bazında yapılması ve tabi ki devletin özellikle bu sektörde oldukça uzun süredir ihmal ettiği denetim mekanizmasını harekete geçirerek ödevlilerin işi daha ciddi tutmaları sağlanarak vergi kayıp ve kaçığının önüne geçilmesi gerekmektedir.